

Дело C-701/23**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

14 ноември 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal Judiciaire de Paris (Франция)

Дата на акта за преюдициално запитване:

4 юли 2023 г.

Жалбоподател:

Procureur de la République

Отвeтник:

Дружество SWIFTAIR

1. Предмет и данни по делото:

- 1 На 24 юли 2014 г. самолет McDonnell-Douglas 83, регистриран в Испания с код ECLTV, принадлежащ на испанското дружество Swiftair, излита от летище Уагадугу в Буркина Фасо в посока Алжир, полет № АН 5017, с шестима членове на екипажа и 110 пътници на борда, от които 54 френски граждани.
- 2 Около тридесет минути след излитането си той се сблъсква с лоши метеорологични условия над Мали, отклонява се на север, за да избегне купесто-дъждовни облаци и се разбива в пустинята на северно Мали, където вечерта на 24 юли 2014 г. са открити останките на самолета. Всички пътници в самолета са загинали.
- 3 В същия ден Procureur de la République de Paris (прокурор на Париж, Франция) възлага на командването на жандармерията за въздушен транспорт (Франция) разследването на завареното престъпление.

- 4 Успоредно с това испански разследващ съдебен орган започва разследване с определение от 24 юли 2014 г. на Juzgado Central de Instrucción № 6 (Централен следствен съд № 6, Испания), в което се уточнява, че за да се определят естеството и обстоятелствата на предполагаемото престъпление, е образувано „diligencias previas“ (предварително разследване) по реда на член 774 от Real decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (Кралски декрет за одобряване на наказателно-процесуалния кодекс) от 14 септември 1882 г. (наричан по-нататък „испанският Наказателно-процесуален кодекс“). Испанският прокурор посочва в изложението си от 25 юли 2014 г., че „временната компетентност следва да се приеме до изясняване на причините за инцидента, като се има предвид, че може да става въпрос за престъпления, свързани с тероризъм, попадащи в компетентността на Audiencia Nacional (Централен съд, Испания)“.
- 5 В последващо определение от 23 септември 2014 г. Juzgado Central de Instrucción № 6 (Централен следствен съд № 6, Испания) посочва, че „тъй като извършването на терористичен атентат беше изключено, остава да се проведе разследване, за да се определи дали е възможно фактите да са настъпили поради липсата на опит или непредпазливост на пилотите“.
- 6 С акт на прокурора от 29 юли 2014 г. за сезиране на съдия-следовател във Франция е образувано наказателно производство срещу „X“ за убийство по непредпазливост поради некомпетентност, непредпазливост, невнимание, небрежност или неизпълнение на задължение за полагане на грижа или за осигуряване на безопасност, наложено със закон или подзаконов акт.
- 7 Френските и испанските съдия-следователи си сътрудничат чрез съдебни поръчки, молби за международна правна помощ по наказателни дела, изслушване на експерти и размяна на материали по делата. Опис на испанското производство, извършен от френските разследващи, показва, че много от материалите по това производство са в резултат на многобройни и конкретни искания за предоставяне на документи, отправени от френските съдии по международни съдебни поръчки.
- 8 Този опис включва писмо, съдържащо се в том 1 от испанското производство, в което адвокат F. J. S. M. пише на Централния съд, за да уведоми съдията, че ще представлява дружеството Swiftair в хода на производството.
- 9 На 18 юли 2016 г. Juzgado Central de Instrucción № 6 (Централен следствен съд № 6, Испания) се произнася определение за временно прекратяване на наказателното производство и прекратява производството по надлежно искане на прокуратурата. В определението се посочва: „Към онзи момент е била изключена хипотезата за евентуално извършване на терористичен акт. Разследването [...] продължи, за да се установи дали е възможно фактите да са настъпили в резултат на небрежност или самонадеяност на испанските пилоти, г-н С. М.А. и г-жа Г. С. I. А. За тази цел в поредица от експертни

заклучения се приема, че: като се вземе предвид анализираната документация, що се отнася до човешкия и професионалният аспект на екипажа, както и състоянието на въздухоплавателното средство ECLTV, не е открито никакво доказателство за извършени нарушения от страна на дружеството Swiftair, които биха могли да са свързани с авиационната злополука с полет AH5017, настъпила на 24 юли в Мали. От своя страна експертите [...] заключават, че полетният симулатор, използван от компанията Swiftair, е бил в състояние да извърши цялата подготовка, изисквана от Органа, по време на различните етапи на обучение и контрол. Симулаторът е бил напълно подходящ за обучение и практика на пилотите на самолета MD-83 и освен това е имал дигитален инструментариум в съответствие със системите на участвалия в произшествието самолет. Следователно не беше установено никакво нарушение на обективното задължение за внимание или полагане на грижа, което се изисква от пилотите на въздухоплавателно средство“.

- 10 Този акт за временно прекратяване на производството е постановен в Испания след представянето в испанското съдебно производство на експертно заключение на длъжностните лица на ЕААБ (Агенция за авиационна безопасност на Европейския съюз), в което се констатира нередности в начина на регистриране на периодичното обучение на пилотите, извършено едновременно с проверката, без обаче да може да приеме, че тези нередности имат връзка с произшествието, и което счита, че не са установени никакви нередности при проверката на уменията на пилотите.
- 11 Този акт е постановен и след представянето на доклада от международното разследване, проведено съгласно разпоредбите на приложение 13 към Конвенцията за международно гражданско въздухоплаване под ръководството на Министерството на транспорта на Мали – държавата, в която е настъпило произшествието. Докладът от разследването завършва с препоръки относно: проучване на възможността за въвеждане от производителя на постоянна система срещу обледеняване; добавяне на условия за откриване на ледени кристали към процедурите FCOM (Flight Crew Operating Manual); включване на особеностите на пропадането при полет в документацията и обучението; промяна на процедурата за проверка на CVR (Cockpit Voice Recorders), докато се прекрати използването на магнитни ленти, предвидени в приложение 6 на ИКАО (Международна организация за гражданска авиация); подобряване на координацията на централите за контрол на въздушното движение между властите на Нигер, Буркина Фасо и Мали. Към авиокомпания Swiftair не са отправени никакви препоръки.
- 12 Във Франция техническата експертиза е възложена на екип от трима експерти, назначени на 2 септември 2014 г. Окончателният доклад е представен на 23 декември 2016 г. Експертният екип стига до заключението, че следните фактори са допринесли за произшествието:

- сезонния характер на дейността на пилотите, съсредоточена само в рамките на няколко месеца с дълги периоди на прекъсване, което е допринесло за намаляване на равнището на ефективност на пилотите при необичайни ситуации;
 - недостатъчният обем и непълното съдържание на обучението на земята и на летателен симулатор, които са допринесли за: невъзможност за възприемане на външните условия на полета;
 - неизползване на средствата за защита от обледеняване на двигателя; незабелязване на влошаването на параметрите на двигателя; незабелязване на значителното намаляване на скоростта и последвалите индикации за наклон; липса на адекватна реакция при настъпването на пропадане; влошаване на способността за справяне с голямото работно натоварване;
 - промяната на маршрута, наличието на междутропичен фронт и затрудненията в радиовръзката, които са допринесли за увеличаване на работното натоварване и намаляване на възможността на екипажа да изпълнява своите функции;
 - присъствието в един и същ екипаж на двама сезонно активни пилоти, които са имали прекъсване на полетите от почти 8 месеца.
- 13 На 29 юни 2017 г. дружеството Swiftair SA, юридическо лице, представлявано от своя вицепрезидент, S.L.F., е обвинено от френски съдия-следователи в убийство по непредпазливост за това, че „поради некомпетентност, непредпазливост, невнимание, небрежност или неизпълнение на задължение за полагане на грижи или осигуряване на безопасност, наложено от закон или подзаконов нормативен акт, в случая като не е осигурило достатъчно обучение на екипажа на полет АН5017, което е допринесло за това той да не възприеме външните условия на полета, да не забележи влошаването на параметрите на двигателя, да не използва средствата за защита на въздухоплавателното средство и да не реагира по подходящ начин на настъпването на пропадане, е причинило по непредпазливост смъртта на всички пътници на борда, като сред жертвите са и френски граждани – деяния, предвидени и наказуеми по членове 221-б, 221-7, 221-8, 221-10 от Наказателния кодекс“.
- 14 Дружеството Swiftair оспорва привличането му като обвиняем, като изтъква, че по отношение на тези деяния е постановен акт за прекратяване на производството от испанския съдебен орган. Според него това е окончателно решение, което е задължително във Франция с оглед на принципа *ne bis in idem*, съдържащ се в член 54 от Конвенцията за прилагане на споразумението от Шенген (наричана по-нататък „КПСШ“).
- 15 Съдия-следователят отхвърля повдигнатото от дружеството Swiftair възражение за прекратяване на наказателното производство, като посочва:

„Утвърденият в член 54 от КПСШ принцип „ne bis in idem“ не следва да се прилага по отношение на решение, с което след разглеждане по същество на случая, с който е сезиран, орган на договаряща държава разпорежда спирането на наказателното преследване на етап, предхождащ повдигането на обвинение срещу уличено в извършване на престъпление лице, когато според националното право на тази държава посоченото решение за спиране не преустановява наказателното производство и поради това не представлява пречка за нови наказателни преследвания в тази държава за същото деяние“. (решения от 29 юни 2016 г., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483; и от 22 декември 2008 г., Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768, т. 45).

„Съгласно членове 637 и 641 от испанския Наказателно-процесуален кодекс обаче наказателното производство може да бъде прекратено преди съдебната фаза по два начина: „окончателно“ прекратяване на делото, когато няма сериозни доказателства, че престъплението, обосновало наказателното преследване, е извършено, че деянието съставлява престъпление или когато от производството следва, че обвиняемите не носят наказателна отговорност като извършители, съучастници или укриватели, или т.нар. „свободно“ или „временно“ прекратяване на делото, когато извършването на престъплението, обосновало наказателното преследване, не изглежда надлежно установено или когато разследването показва, че действително е извършено престъпление, но няма достатъчно основания за повдигане на обвинение срещу едно или повече конкретни лица като извършители, съучастници или укриватели. Този вид временно прекратяване на производството, което няма еквивалент във френското право, не е пречка за възобновяване на производството, когато се появят нови основателни доказателства, и то без ново оплакване или допълнителен акт на прокурора за сезиране на съдия-следователя.

В испанската съдебна практика е уточнено, че само определенията за „окончателно“ прекратяване на наказателното производство се ползват със сила на пресъдено нещо, тъй като с тях окончателно се слага край на наказателното производство. Съгласно практиката на наказателната колегия на Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) единствено определението за „окончателно“ прекратяване на производството има същата сила на пресъдено нещо като окончателното решение. Следователно образуването на ново наказателно производство срещу същото лице и за същите факти, за които е постановено окончателно прекратяване на наказателното производство, в този случай би представлявало нарушение на принципа *non bis in idem*. При това положение определенията за временно прекратяване на наказателното производство, постановени когато извършването на съответното престъпление не изглежда надлежно установено или когато няма достатъчно основания да бъде обвинено конкретно лице, нямат сила на пресъдено нещо. Този вид прекратяване е „временно“ и следователно не създава пречка производството да бъде възобновено, когато се появят нови елементи за проверка, които оправдават това.

В настоящия случай актът на Juzgado Central de Instrucción no 6 (Централен следствен съд № 6, Испания) от 18 юли 2016 г. за прекратяване на делото е решение за "sobreseimiento provisional" (временно прекратяване) и следователно няма сила на пресъдено нещо. Поради това аргументът на дружеството Swiftair, че става въпрос за окончателно решение, което следвало да бъде взето предвид във Франция въз основа на принципа „non bis in idem“, може единствено да бъде отхвърлен“.

- 16 С определение от 18 май 2021 г. обвиняемото дружество Swiftair SA е предадено на съд пред Tribunal judiciaire de Paris (Франция).

2. Правна уредба:

A. *Правото на Европейския съюз*

Харта на основните права на Европейския съюз

- 17 Член 50, озаглавен „Право на всеки да не бъде съден или наказван два пъти за едно и също престъпление“, гласи:

„Никой не може да бъде подложен на наказателно преследване или наказван за престъпление, за което вече е бил оправдан или осъден на територията на Съюза с окончателно съдебно решение в съответствие със закона“.

Конвенция за прилагане на споразумението от Шенген от 14 юни 1985 година между правителствата на държавите от Икономическия съюз Бенелюкс, Федерална република Германия и Френската република за постепенното премахване на контрола по техните общи граници, подписано в Шенген на 19 юни 1990 година

- 18 Член 54, озаглавен "Прилагане на принципа ne bis in idem", член 54 предвижда:

„Лице, което е осъдено в една договаряща страна, не може да бъде преследвано за същите деяния в друга договаряща страна, при условие че когато лицето е осъдено, санкцията е изпълнена или е в процес на изпълнение, или не може да се изпълни по силата на законите в договарящата страна, в която е произнесена“.

Б. Национално право*Френско законодателство**Code de procédure pénale (Наказателно-процесуален кодекс)*

19 Член 695-9-54 предвижда:

„За прилагането на Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 година относно предотвратяване и уреждане на спорове за упражняване на компетентност при наказателни производства, когато паралелни наказателни производства, провеждани в повече от една държава членка срещу едни и същи лица и отнасящи се до едни и същи факти, могат да доведат до постановяване на окончателно решение, компетентните органи на съответните държави членки предоставят помежду си информация относно наказателните производства и преценяват заедно по какъв начин могат да ограничат отрицателните последици от съществуването на такива паралелни производства“.

Испанско законодателство

Real decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (Кралски декрет за одобряване на наказателно-процесуалния кодекс) от 14 септември 1882 г. (испански Наказателно-процесуален кодекс)

20 Член 637 гласи:

„окончателно прекратяване:

1°) когато няма сериозни доказателства, че престъплението, обосновало наказателното преследване, е извършено

2°) когато деянието не съставлява престъпление

3°) когато от производството е видно, че обвиняемите не носят наказателна отговорност като извършители, съучастници или укриватели“.

21 Член 641 предвижда:

„временно прекратяване:

1°) когато извършването на престъплението, обосновало наказателното преследване, не изглежда надлежно установено

2°) когато от разследването е видно, че действително е извършено престъпление, но няма достатъчно основания за повдигане на обвинение

срещу едно или повече конкретни лица като извършители, съучастници или укриватели“.

Código penal (испански Наказателен кодекс).

22 Член 31a предвижда:

„1. В предвидените в този кодекс случаи юридическите лица носят наказателна отговорност за престъпленията, извършени от тяхно име или за тяхна сметка и в тяхна полза, от техните законни представители и управители de facto или de jure.

В същите случаи юридическите лица носят наказателна отговорност и за престъпленията, извършени при корпоративни действия за тяхна сметка и в тяхна полза от всеки, който в качеството си на подчинен на посочените в предходната алинея физически лица е могъл да извърши деянията, тъй като над него не е бил упражнен надлежен контрол, като се имат предвид конкретните обстоятелства по делото.

2. Наказателната отговорност на юридическите лица възниква от момента, в който се установи извършването на престъпление, което би следвало да е извършено от лицето, изпълняващо посочените в предходния параграф пълномощия или функции, дори ако конкретното отговорно физическо лице не е установено или ако не е възможно да се образува производство срещу него. Когато въз основа на едни и същи факти и двете деяния се наказват с глоба, съдиите или съдилищата определят съответните размери на глобите така, че получената сума да бъде съразмерна с оглед на тежестта на деянията“.

3. Становища на страните:

Подсъдимият (дружеството Swiftair)

23 Основният аргумент на дружеството Swiftair е, че испанското производство, съдържащо 11 тома материали и проведено от реномиран испански съдия, следва да се разглежда като задълбочено разследване, при приключване на което съдията е могъл въз основа на сериозно изследване на евентуални нарушения, извършени от дружеството Swiftair при обучението на пилоти, да приеме, че няма основания за наказателно преследване. То твърди, че това определение за прекратяване на делото, макар и квалифицирано като временно, е трябвало да бъде квалифицирано като определение за окончателно прекратяване поради липса на установено престъпление и че във всеки случай това определение за временно прекратяване на делото е подлежало на обжалване – нещо, което не е било направено – и не е позволявало възобновяване на производството при липса на нови уличаващи факти и/или обстоятелства: следователно то трябва да се квалифицира като

окончателно решение по смисъла на член 54 от КПСШ и на съдебната практика на Съда и дружеството Swiftair може да се позове на неговия *ne bis in idem* ефект в качеството си на единственото лице освен пилотите, което е посочено поименно в определението за прекратяване на производството.

- 24 Дружеството Swiftair добавя, че при появата на нови доказателства френските съдилища очевидно не са компетентни да разследват делото, тъй като съгласно практиката на Съда (Решение от 5 юни 2014 г. по дело С-398/12, EU:C:2014:1057, т. 41) само испанският съдия-следовател има право да възобнови разследването.
- 25 Освен това дружеството Swiftair заключава, че понастоящем давността в Испания е изтекла и че разследването не може да бъде възобновено там, дори ако бъдат открити нови уличаващи факти и/или обстоятелства. Следователно това определение за прекратяване на делото е придобило, чрез действието на давността, материалноправна сила на пресъдено нещо и следователно е „двойно“ окончателно според дружеството.
- 26 Накрая, дружеството Swiftair посочва, че макар отговорността на юридическите лица да е била наистина ограничена по това време в Испания, все още е възможно да се търси отговорност от физическите лица, представляващи юридическото лице, и че именно с тази цел испанският съдия-следовател е отбелязал в определението си за прекратяване на делото, че не е установена никакво нарушение от страна на дружеството Swiftair.

Прокуратурата

- 27 Прокуратурата счита, че различните правни становища, издадени по време на разследването от френските магистрати за връзка в Испания или от представителите на академичните среди, изслушани като свидетели по въпроса относно принципа *ne bis in idem*, не могат да се считат за достатъчни разяснения за запитващата юрисдикция, тъй като единствено Съдът на Европейския съюз е оправомощен да тълкува смисъла на член 54 от КПСШ по двата правни въпроса, поставени по това дело: обхвата на испанския акт за временно прекратяване на делото и въпроса за идентичността между субектите физическо и юридическо лице.

Гражданските ищци

- 28 Гражданските ищци считат, че в правни системи, в които не съществува съдия-следовател, испанското определение за временно прекратяване на производството съответства на решение на прокуратурата за прекратяване на производството и че съгласно постоянната практика на френския Cour de cassation (Касационен съд, Франция) и на Съда на Европейския съюз такова решение не е окончателно. Те посочват, че съдебната практика на испанските съдилища сама по себе си е много ясна по отношение на липсата

на сила на пресъдено нещо на тези актове за временно прекратяване, за разлика от актовете за окончателно прекратяване на производството.

- 29 Гражданските ищци изтъкват също, че испанският съдия-следовател не е извършил сериозно и задълбочено разследване, а всички разпити на представители на дружеството Swiftair са били проведени в рамките на френското разследване, за да могат експертите да анализират положената от дружеството грижа.
- 30 Накрая те подчертават, че във всеки случай, за да може дадено решение да има сила на пресъдено нещо по друго дело, трябва да е налице идентичност на страните, основанието и предмета: в настоящия случай гражданските ищци твърдят, от една страна, че не е налице идентичност на страните, тъй като дружеството Swiftair не е било наказателно преследвано в Испания, а юридическите лица не могат да бъдат подведени под отговорност в Испания за фактите, свързани със самолетната катастрофа, и, от друга страна, че не е налице идентичност на правната квалификация, тъй като френското разследване е за убийство по непредпазливост, докато в Испания разследването е образувано за терористичен атентат и е продължило с разследване на деяния, извършени от пилотите в нарушение на Закона за въздухоплаването. В заключение, тъй като дружеството Swiftair не е било обект на наказателно преследване в Испания и при всички положения не може да бъде такъв, то не може да се позовава на правилото *ne bis in idem*.

4. Преценка на съда:

Анализ на приложимите разпоредби

- 31 Запитващата юрисдикция най-напред очертава правната рамка от гледна точка на правото на Съюза, френското и испанското право.
- 32 От гледна точка на правото на Съюза запитващата юрисдикция основава анализа си на принципа *ne bis in idem* в член 54 от КПСШ. Разглеждайки най-напред „bis“, тя посочва решенията на Съда, които се отнасят по-специално до окончателния характер на решение по смисъла на член 54 от КПСШ (решения от 11 февруари 2003 г., *Gözütok и Brügge*, C-187/01 и C-385/01, EU:C:2003:87; от 10 март 2005 г., *Miraglia*, C-469/03, EU:C:2005:156; от 22 декември 2008 г., *Turanský*, C-491/07, EU:C:2008:768; от 5 юни 2014 г., *M*, C-398/12, EU:C:2014:1057; и от 29 юни 2016 г., *Kossowski*, C-486/14, EU:C:2016:483). Запитващата юрисдикция обобщава изводите от тях по следния начин: окончателното решение не е задължително решение, постановено от съд или правораздавателен орган; то обаче трябва да слага окончателен край на наказателното производство в договарящата държава; задължително трябва да е прието след разследване по съществуването на делото; прието е, че наказателното преследване може да бъде възобновено срещу

същото лице и по отношение на същите деяния, единствено при условие, че са налице нови уличаващи факти и/или обстоятелства.

- 33 След това, разглеждайки „idem“, запитващата юрисдикция цитира решения от 9 март 2006 г., Van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165; и от 28 септември 2006 г., Gasparini и др., C-467/04, EU:C:2006:610, като добавя, че последното решение не дава изрично отговор на въпроса дали прекратяването на наказателното производство в полза на физически лица в държава, която е страна по Конвенцията, може да има действие *ne bis in idem* в полза на юридически лица, привлечени за същите факти в друга държава – страна по Конвенцията.
- 34 Що се отнася до френското право, запитващата юрисдикция се позовава на текста на член 695-9 -54 от Наказателно-процесуалния кодекс, който препраща към Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 г., предвиждащо по-специално сезирането на Евроюст при липса на консенсус при спорове за компетентност, но само отбелязва, че контактите между испанските и френските съдебни органи в хода на разследването, които са успешни от гледна точка на разследването, не са уредили предварително въпроса за евентуалното противоречие между решенията, постановени след приключване на паралелните производства.
- 35 Що се отнася до испанското право, запитващата юрисдикция излага накратко режима на съдебните актове за прекратяване на наказателното производство, установен в посочените по-горе членове 637 и 641 от испанския Наказателно-процесуален кодекс и режима на отговорността на юридическите лица.

Режим на съдебните актове за прекратяване на наказателното производство

- 36 За разлика от френското право, испанското законодателство не урежда условията за възобновяване на временно прекратено производство. Следователно условията за това възобновяване са определени в съдебната практика на испанските съдилища, която установява принципното изискване за наличие на нови уличаващи факти и/или обстоятелства (решение на Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) от 30 юни 1997 г., потвърдено впоследствие), което не позволява възобновяване на наказателното производство въз основа на същите доказателства и придава на определението за временно прекратяване на производството известна сила, що се отнася по-специално до „пълнотата на доказателствата по делото за целите на продължаването на производството“.
- 37 Запитващата юрисдикция обобщава съдебната практика, на която се позовават подсъдимият и гражданските ищци, като заключава, че решенията, на които се позовава всяка от страните, не са несъвместими и показват, че: испанските съдии са определили точни критерии за

възобновяване на производството след постановяване на определение за временно прекратяване, които изискват наличието на нови уличаващи факти и/или обстоятелства; тъй като е възможно производството да продължи след постановяване на определение за временно прекратяване, това определение не представлява окончателно решение с пълна сила на пресъдено нещо; с оглед на спорната практика на испанските съдии да издават определения за временно прекратяване на производството от съображения за целесъобразност, съдилищата разглеждат материалите по делото във всеки отделен случай, за да преценят какви следва да бъдат последиците от приетото определение за прекратяване на производството.

Режимът на отговорността на юридическите лица

- 38 Отговорността на юридическите лица е въведена в Испания с Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (Устройствен закон 1/2015 от 30 март 2015 г. за изменение на Устройствен закон 10/1995 от 23 ноември 1995 г., относно Наказателния кодекс).
- 39 Към датата на произшествието тя е била уредена в член 31а от Código penal (испански Наказателен кодекс) (цитиран в точка 22 от настоящото резюме), който предвижда по-специално: „1. В предвидените в този кодекс случаи юридическите лица носят наказателна отговорност...“.
- 40 От този текст следва, че юридическите лица могат да носят наказателна отговорност в Испания само за изчерпателно изброени престъпления, сред които не попадат член 65 от Ley 209/1964, de 24 de diciembre, Penal y Procesal de la Navegación Aérea (Закон 209/1964 за наказателното и процесуалното право в областта на въздухоплаването от 24 декември 1964 г.), предвиждащ престъпление във въздухоплаването при груба небрежност или некомпетентност, и член 142 от Código penal (испански Наказателен кодекс) относно престъплението убийство по непредпазливост.
- 41 След това запитващата юрисдикция разглежда възражението за погасяване на наказателното преследване по давност, изведено от член 54 КПСШ поради определението за временно прекратяване на производството, постановено от Juzgado Central de Instrucción no 6 (Централен следствен съд № 6, Испания) на 18 юли 2016 г.
- 42 За тази цел тя счита за необходимо да разгледа:
- 1) дали испанският акт представлява „окончателно съдебно решение“ по смисъла на правото на Европейския съюз,
 - 2) дали може да се счита, че дружеството Swiftair е „осъдено“ след испанското определение, което налага да се определи обхватът на съдържащото се в член 54 от КПСШ понятие „осъдено“ лице, имащо

правото да се позове на принципа *ne bis in idem* в случай на производство, което е приключило на етапа на разследването, без да е било изслушано лице със статут, различен от този на обикновен свидетел,

3) дали дружеството Swiftair може да се позовава на последиците от решение, постановено в правна система, в която за разследваните деяния може да бъде ангажирана само отговорността на физическите лица, които го представляват, което налага да се определи дали чрез разширително тълкуване на понятието „лице“ принципът *ne bis in idem* в член 54 от КПСШ трябва автоматично и по същия начин да облагодетелства юридическото лице, което тези физически лица представляват по закон, когато наказателното преследване засяга или може да засяга само физически лица.

Приложение в конкретния случай

1) *Налице ли е „окончателно съдебно решение“?*

- 43 Разискванията, проведени в хода на съдебното заседание от 8 юни 2023 г., се отнасят основно до обхвата на испанското определение за временно прекратяване на производството, като от една страна се посочва, че при липсата на сила на пресъдено нещо на този акт в Испания определението за временно прекратяване не може да се счита за окончателно решение, а от друга се подчертава, че съдебната практика на Съда на Европейския съюз във връзка с понятието за окончателно съдебно решение, изисква единствено въпросното решение да слага край на наказателното преследване, освен ако са налице нови уличаващи факти и/или обстоятелства или са упражнени извънредни средства за защита.
- 44 Испанското право се отличава с това, че сред определенията за прекратяване на производството, които съдия-следователят може да постанови, за да сложи край на извършването от него разследване, то разграничава тези, които дават възможност за възобновяване на разследването в случай на нови уличаващи факти и/или обстоятелства (определенията за временно прекратяване на производството), и тези, които окончателно прекратяват разследването и се ползват със сила на пресъдено нещо, тъй като не е налице престъпление, няма извършител или наказателно отговорен извършител (определенията за окончателно прекратяване на производството). Тези два вида определения са съдебни актове, които подлежат на обжалване, и последиците им се различават основно по отношение на правата на обвиненото или задържаното лице (като правото на съдебна защита на честта и доброто име, свързано с основанията на прекратителните актове, правото на обезщетение за временно задържане под стража в хода на разследването или някои правни средства за защита).
- 45 С цел да се отстранят евентуални злоупотреби на съдия-следователите при прекомерно постановяване по целесъобразност на определения за временно прекратяване на производството, испанските съдилища могат във всеки

отделен случай да придадат на определенията за временно прекратяване на производството същите последици, каквито имат определенията за окончателно прекратяване, когато може да се определи, че съдия-следователят е разглеждал случай, който обосновава постановяването на определение за окончателно прекратяване на производството.

- 46 Испанската съдебна практика обаче е ясна: определенията за временно прекратяване на производството нямат материална сила на пресъдено нещо. Само определенията за окончателно прекратяване на производството имат такава сила. В решението си от 14 януари 2019 г. (ATC 3/2019) Tribunal Constitucional (Конституционен съд, Испания) обаче цели да нюансира това разграничение и да насочи към преценка *in concreto* на производството, приключило с определение за прекратяване, за да определи последиците му. В него той постановява: „евентуалното действие на материалната сила на пресъдено нещо на решение за прекратяване на производството не зависи от квалифицирането на прекратяването като временно или окончателно – и следователно от абсолютната невъзможност за възобновяване на производството – а от конкретните обстоятелства по делото и от факта, че 1) това решение е прието след наказателно производство, чийто предмет е бил разгледан със съответстващата му тежест и сериозност; 2) органът, на който е възложено наказателното производство, е предприел всички необходими и разумни процесуално-следствени действия, за да установи престъпния характер на деянията и конкретното участие на съответното лице в тях, и 3) в резултат на окончателния характер на посоченото решение, възобновяването на делото е подчинено на появата на нови релевантни доказателства, свързани с престъпния характер на деянията или с участието на съответното лице в тях“.
- 47 Член 54 от КПСШ се основава на понятието за окончателно решение и изглежда имплицитно препраща към понятието за сила на пресъдено нещо на такъв акт, на което е подчинен принципът *ne bis in idem*, тъй като ползващото се със сила на пресъдено нещо решение по наказателно дело забранява започването на ново наказателно преследване срещу същия обвиняем за същите деяния.
- 48 Практиката на Съда на Европейския съюз обаче позволява да се приеме, че определение за прекратяване на наказателното производство, с което се слага край на наказателното преследване след провеждане на задълбочено разследване, макар че преследването може да бъде възобновено, ако впоследствие се появят нови уличаващи факти и/или обстоятелства, е равностойно на окончателно решение по смисъла на член 54 от КПСШ. Решенията на Съда на Европейския съюз в този смисъл не се позовават на понятието за сила на пресъдено нещо.
- 49 В същото време Съдът на Европейския съюз посочва, че действието на дадено решение трябва да се преценява въз основа на вътрешното право на договарящата държава. В акта си за сезиране на наказателния съд френският

съдия-следовател се основава на това съображение, като приема, че тъй като испанските съдилища отричат силата на пресъдено нещо на определението за временно прекратяване на производството, то следователно не може да се счита за окончателно решение и да се ползва от действието *ne bis in idem*.

- 50 Следователно в случая с испанския съдебен акт от 18 юли 2016 г. изглежда е налице противоречие между тези две императивни изисквания, тъй като, макар определението за временно прекратяване на наказателното производство да изглежда в съответствие с изискванията, установени в практиката на Съда в решение от 5 юни 2014 г., М (С 398/12, EU:C:2014:1057), испанските съдилища ясно посочват, че то няма материалната сила на пресъдено нещо, подобно на окончателно съдебно решение или определение за окончателно прекратяване на наказателното производство, и че по принцип не позволява на този, който се ползва от него, да черпи права, равностойни на правата на изцяло оправдан обвиняем.
- 51 Следователно е необходимо да се определи дали за Съда на Европейския съюз понятието „осъден“, съдържащо се в член 54 от КПСШ, изисква от гледна точка на вътрешното право на съответната държава актът да има пълна сила на пресъдено нещо, или само действие на „относителна“ сила на пресъдено нещо, забраняваща единствено всяко ново преследване въз основа на идентични факти и/или обстоятелства, без на съответното лице да се предоставят всички останали права, които то може да черпи от постановяването на една оправдателна присъда.
- 52 В това отношение запитващата юрисдикция ще постави първия преюдициален въпрос, изложен по-долу.
- 2) *Налице ли е „окончателно осъдено лице“?*
- 53 В началото на испанското разследване съдия-следователят първо изследва евентуалното наличие на терористичен акт, довел до произшествието със самолета. Тъй като не е установен терористичен акт, испанският съдия-следовател продължава разследването, за да се установи дали произшествието е произтекло от липсата на опит или непредпазливост на пилотите, като в края на разследването стига до извода, че не може да се установи никакво нарушение на „обективното задължение за внимание или полагане на грижа, което се изисква от пилотите на въздухоплавателно средство“.
- 54 В делото по испанското разследване единствените разпити на персонала на дружеството Swiftair, проведени през ноември 2014 г., са поисканите от френските разследващи магистрати в рамките на съдебната поръчка. Тези различни служители на дружеството Swiftair са разпитани в качеството на обикновени свидетели от испанските полицейски служители в присъствието на френски жандармеристи.

- 55 Испанският съдия-следовател не провежда разпит на дружеството Swiftair или на неговия законен представител, което е направено по-късно от френския съд при привличането на дружеството като обвиняем.
- 56 Така, макар в Испания действително да е проведено разследване относно обучението и инструктажа на пилотите на дружеството Swiftair, и то за да се определи дали е възможно те да са извършили действия поради непредпазливост или неопитност, дружеството Swiftair никога не е било обект на наказателно преследване нито от испанския Procureur de la République, нито от испанския съдия-следовател, който би следвало да го уведоми официално, че спрямо него се провежда разследване, което може да доведе до съдебен процес.
- 57 Следва само да се отбележи, че в мотивите на определението за прекратяване на производството се уточнява, че „не е открито никакво доказателство за извършени нарушения от страна на дружеството Swiftair, които да имат отношение към авиационната злополука с полет АН5017, настъпила на 24 юли в Мали“.
- 58 Не е налице съдебна практика на Съда, която да изяснява какво следва да обхваща понятието „осъдено“ лице в правото на Съюза, в конкретния случай на производство, приключило с решение за прекратяване. Прилага ли се това понятие спрямо всички лица, замесени пряко или непряко в хода на разследването, дори при липса на какъвто и да е акт на съдията или на прокурора, в който да са определени конкретно и поименно лицата, които са обект на разследването и са заподозрени в извършване на престъпление?
- 59 Запитващата юрисдикция ще постави втория преюдициален въпрос, изложен по-долу, относно понятието „осъдено“ лице, съдържащо се в член 54 от КПСШ.
- 3) *Понятието „лице“ и въпросът за идентичността между юридическото лице и неговите законни представители физически лица*
- 60 Дружеството Swiftair не оспорва, че предвид ограничителния характер на правилата за ангажиране на наказателната отговорност на юридическите лица в Испания самото то не може да бъде подведено под отговорност за престъплението убийство по непредпазливост, каквато квалификация е можело да бъде възприета от испанските съдии, ако бяха приели, че пилотите са били некомпетентни или неопитни.
- 61 Дружеството Swiftair обаче твърди, че ако разследването бе установило неизпълнение на негови задължения при обучението и поддържането на уменията на пилотите, срещу законните представители на дружеството Swiftair (физически лица) е щяло да започне наказателно преследване за убийство по непредпазливост, а следователно и дружеството е щяло да бъде наказателно преследвано непряко.

- 62 От това дружеството Swiftair стига до извода, че определението за прекратяване на производството, установяващо недоказаност на обвинението срещу законните представители на дружеството за убийство по непредпазливост, поражда противопоставимо на всички държави членки на Съюза действие *non bis in idem* както в полза на законните представители на дружеството, така и в негова полза като юридическо лице.
- 63 Тези доводи, които, ако бъдат потвърдени, биха довели до предпазване на дружеството Swiftair от всякакво потенциално наказателно преследване срещу него както в страната му на произход, така и в другите държави членки, създават две последователни трудности, които все още не са разрешени с практиката на Съда:
- В решение от 28 септември 2006 г., *Gasparini и др.* (C-467/04, EU:C:2006:610, т. 2 от диспозитива) се посочва, че принципът *ne bis in idem*, закрепен в член 54 от КПСШ, не се прилага за „други лица освен тези, по отношение на които има влязла в сила присъда в договаряща държава“. Счита ли Съдът, че при понятието „лице“ съществува идентичност между, от една страна, физическите лица, които са законни представители на юридическото лице и са действали за негова сметка при изпълнение на задълженията си, и от друга страна – самото юридическо лице? Ако отговорът е утвърдителен, не може да бъде наказателно преследвано дружество или друг вид юридическо лице в една договаряща държава в случай на осъждане на неговите законни представители за същите деяния в друга договаряща държава. Обратната хипотеза се подразбира.

Това решение би могло да има значително въздействие върху държави като Франция, в които наказателната отговорност на юридическото лице е обща и може да бъде ангажирана успоредно с отговорността на неговите законни представители – физически лица, за всички престъпления по Наказателния кодекс.

- Ако бъде установена, трябва ли тази идентичност между лицата да се възприеме и когато разследването на деянията в една от държавите членки е проведено само от гледна точка на правна квалификация, която не позволява да се ангажира отговорността на юридическото лице в тази държава?

127. За да се разрешат тези трудности при тълкуването на обхвата на термините, използвани в член 54 от КПСШ, и да се определи дали дружеството Swiftair може да бъде наказателно преследвано във Франция за деяния, за които наказателната му отговорност в качеството му на юридическо лице никога не би могла да бъде ангажирана в Испания, но за които испанският съд е приел, че няма основание за наказателно преследване на неговите законни представители, запитващата юрисдикция ще отправи последните два преюдициални въпроса, посочени по-долу.

5. Преюдициални въпроси:

64 Запитващата юрисдикция поставя следните въпроси:

1) Трябва ли член 54 от КПСШ във връзка с член 50 от Хартата да се тълкува в смисъл, че определение на съдебен орган за прекратяване на наказателното производство, постановено в договаряща държава, което подлежи на обжалване, прието е след задълбочено разследване на делото и възпрепятства продължаването на производството, освен ако са налице нови уличаващи факти и/или обстоятелства, следва да се квалифицира като окончателно решение за целите на тази разпоредба дори когато за договарящата държава, в която е постановено определението за прекратяване на производството, то не се ползва от всички последици на решение, имащо пълна сила на пресъдено нещо?

2) Трябва ли член 54 от КПСШ във връзка с член 50 от Хартата да се тълкува в смисъл, че при влязло в сила определение за прекратяване на наказателното производство, което може да осигури предвидената в този текст закрила *ne bis in idem*, за „осъдено“ лице трябва да се счита всяко заподозряно в хода на разследването лице, чиито действия или бездействия са били разследвани, дори когато във фазата на разследването срещу това лице формално не е било извършено действие на наказателно преследване или принуда?

3-а) Трябва ли член 54 от КПСШ във връзка с член 50 от Хартата да се тълкува в смисъл, че е налице идентичност между, от една страна, физически лица, чиито действия са извършени при упражняване на корпоративните им функции в полза и за сметка на юридическото лице, което представляват, и от друга страна, самото юридическо лице, която идентичност забранява всякакво наказателно преследване срещу юридическо лице в една договаряща държава, ако неговите законни представители вече са били „осъдени“ по смисъла на правото на Съюза в друга договаряща държава, въпреки че срещу самото юридическо лице никога не е било възбудено наказателно преследване в последната?

3-б) Ако отговорът на предходния въпрос е утвърдителен, трябва ли член 54 от КПСШ във връзка с член 50 от Хартата да се тълкува в смисъл, че юридическото лице следва да се ползва от закрилата на принципа *ne bis in idem*, включително когато в договарящата държава, в която е постановено окончателното решение, юридическото лице във всички случаи не е подлежало на наказателно преследване, било защото наказателната отговорност на юридическото лице не съществува в тази държава, било защото наказателната отговорност на юридическото лице може да бъде ангажирана само за престъпления, които не могат да бъдат изведени от деянията, предмет на наказателното преследване?